

Αλλαγές στην απασχόληση και μισθολογικές ανισότητες: Ευρωπαϊκό Παρατηρητήριο Απασχόλησης 2017

Εισαγωγή

Κατά τη διάρκεια του 2016 η απασχόληση στην ΕΕ επέστρεψε τελικά στο επίπεδο όπου βρισκόταν πριν από την παγκόσμια οικονομική κρίση. Η ανάκαμψη που ξεκίνησε το 2013 οδήγησε στην καθαρή δημιουργία οκτώ εκατομμυρίων νέων θέσεων εργασίας. Κατά το μεγαλύτερο μέρος τους, οι νέες αυτές θέσεις δημιουργήθηκαν στον τομέα των υπηρεσιών, αξιολογείται όμως ανάκαμψη σημειώθηκε και στη μεταποίηση, με περίπου 1,5 εκατομμύριο νέες θέσεις απασχόλησης.

Η παρούσα, έκτη στη σειρά, ετήσια έκθεση του Ευρωπαϊκού Παρατηρητηρίου Απασχόλησης, εξετάζει πιο διεξοδικά τις πρόσφατες αλλαγές (από το δεύτερο τρίμηνο του 2011 μέχρι το δεύτερο τρίμηνο του 2016) στην απασχόληση στα κράτη μέλη αλλά και σε επίπεδο ΕΕ συνολικά. Το Μέρος 1 της έκθεσης εφαρμόζει μια «προσέγγιση βάσει της φύσης των θέσεων εργασίας» για να περιγράψει τις ποσοτικές αλλαγές στην απασχόληση (πόσες θέσεις δημιουργήθηκαν ή καταργήθηκαν και σε ποιους τομείς) και τις ποιοτικές αλλαγές (τι είδους θέσεις ήταν, κυρίως από τη σκοπιά του μέσου ωρομισθίου). Το Μέρος 2, μια πιο αναλυτική ενότητα, εξετάζει τον ρόλο που διαδραματίζουν τα επαγγέλματα στη διαμόρφωση των ευρωπαϊκών μισθολογικών ανισοτήτων και τον βαθμό στον οποίο τα παρατηρούμενα μοτίβα πόλωσης και αναβάθμισης της απασχόλησης έχουν συμβάλει στις τάσεις προς μισθολογικές ανισότητες κατά την τελευταία δεκαετία.

Πλαίσιο πολιτικής

Στη στρατηγική «Ευρώπη 2020» για έξυπνη, διατηρήσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη προβλέπεται η δέσμευση για τη στήριξη υψηλού επιπέδου απασχόλησης και παραγωγικότητας. Αυτό συνεπάγεται την εκ νέου εστίαση στους στόχους της προηγούμενης στρατηγικής της Λισαβόνας για «περισσότερες και καλύτερες θέσεις εργασίας». Απαιτούνται περισσότερες θέσεις εργασίας για να αντιμετωπιστεί το πρόβλημα των απaráδεκτα υψηλών

ποσοτών ανεργίας. Ωστόσο, η Ευρώπη χρειάζεται επίσης καλύτερες και πιο παραγωγικές θέσεις εργασίας για να επιτύχει για άλλη μια φορά τη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης των πολιτών της σε μια διευρυνόμενη, ενοποιημένη παγκόσμια οικονομία. Η δέσμη μέτρων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής του 2012 για την απασχόληση («Στοχεύοντας σε μια ανάκαμψη με άφθονες θέσεις απασχόλησης») επισημαίνει ορισμένους τομείς στους οποίους θεωρείται πιθανότερη η ανάπτυξη της απασχόλησης: υπηρεσίες υγειονομικής περίθαλψης, τεχνολογία των πληροφοριών και επικοινωνιών, προσωπικές και κατ' οίκον υπηρεσίες, όπως επίσης και η πολλά υποσχόμενη –παρά τη δυσκολία που ενέχει ο ορισμός της– κατηγορία των «πράσινων θέσεων εργασίας». Η προσέγγιση βάσει της φύσης των θέσεων εργασίας που υιοθετείται στην παρούσα έκθεση παρέχει επικαιροποιημένα στοιχεία σχετικά με τα επίπεδα απασχόλησης και την ποιότητα των θέσεων εργασίας σε τομείς και επαγγέλματα που αναπτύσσονται ή που βρίσκονται σε κάμψη.

Η προσέγγιση βάσει της φύσης των θέσεων εργασίας παρουσιάστηκε για πρώτη φορά τη δεκαετία του 1990 στις Ηνωμένες Πολιτείες από τον νομπελίστα Joseph Stiglitz και στη συνέχεια εξειδικεύθηκε περισσότερο από τους Erik Olin Wright και Rachel Dwyer. Το ειδικό ερώτημα που έθετε το αρχικό αυτό αμερικανικό πόνημα, δηλαδή το κατά πόσον η ανάπτυξη της απασχόλησης συνεπάγεται υποβάθμιση της ποιότητας της θέσης εργασίας, απέκτησε ποικίλες διαστάσεις με την πάροδο του χρόνου. Η προσέγγιση βάσει της φύσης των θέσεων εργασίας εφαρμόζεται ειδικότερα προκειμένου να εκτιμηθεί ο βαθμός στον οποίο οι δομές απασχόλησης στις ανεπτυγμένες οικονομίες επιφέρουν πόλωση, η οποία οδηγεί σε μείωση των μέτρια αμειβόμενων θέσεων εργασίας, ή αναβάθμιση ως αποτέλεσμα της αύξησης της προσφοράς εργαζομένων με υψηλό βαθμό εξειδίκευσης. Στον βαθμό που η απασχόληση σε ορισμένες αγορές εργασίας εμφανίζει στοιχεία πόλωσης, η παρούσα έρευνα συνδέεται επίσης με ευρύτερες ανησυχίες σχετικά με την αύξηση των ανισοτήτων.

Κύρια πορίσματα

Αλλαγές στην απασχόληση, 2011–2016

- Το δεύτερο τρίμηνο του 2016 υπήρχαν οκτώ επιπλέον εκατομμύρια εργαζόμενοι στην ΕΕ σε σύγκριση με τρία χρόνια νωρίτερα. Από το 2013 αύξηση της απασχόλησης σε καλοπληρωμένες θέσεις εργασίας σημειώθηκε σε μικρό μόνο βαθμό. Το μεγαλύτερο μερίδιο της αύξησης αφορούσε τις χαμηλά και μέτρια αμειβόμενες θέσεις εργασίας, όπως και ήταν αναμενόμενο με βάση την ανάκαμψη που στηρίχθηκε κυρίως στην κατανάλωση.
- Επί μια μακρύτερη χρονική περίοδο (που εκτείνεται μέχρι τις αρχές της δεκαετίας του 1990), οι καλύτερα αμειβόμενες θέσεις εργασίας αυξάνονταν ταχύτερα σε σχέση με εκείνες του υπόλοιπου μισθολογικού φάσματος. Αυτό ίσχυε σε περιόδους είτε ύφεσης είτε εκτός ύφεσης.
- Περισσότερες από επτά στις δέκα θέσεις εργασίας στην ΕΕ αφορούν πλέον τον τομέα των υπηρεσιών, έναν τομέα ο οποίος έχει από μόνος του προσθέσει πάνω από οκτώ εκατομμύρια νέες θέσεις εργασίας στην ΕΕ από το 2011. Η πρόσφατη αύξηση της απασχόλησης στον τομέα των υπηρεσιών παρουσίασε ασύμμετρη πόλωση, με μεγαλύτερα κέρδη για τις νέες θέσεις εργασίας του άνω και κάτω άκρου του μισθολογικού φάσματος.
- Αύξηση των θέσεων εργασίας κατά 1,5 εκατομμύριο από το 2013 έχει επίσης καταγραφεί στον τομέα της μεταποίησης. Το μεγαλύτερο μέρος αυτής της αύξησης σημειώθηκε στους κλάδους των μηχανικών, των ελεύθερων επαγγελματιών και των διευθυντικών στελεχών στο πεμπτημόριο των καλύτερα αμειβόμενων εργαζομένων και όχι σε πιο παραδοσιακούς κλάδους της παραγωγής. Αναλογικά, οι χώρες της ΕΕ των 13 (όσες δηλαδή εντάχθηκαν στην ΕΕ από το 2004 και μετά) ήταν εκείνες που επωφελήθηκαν κυρίως από την καθαρή αυτή νέα απασχόληση στη μεταποίηση.
- Σε πολλούς από τους ταχύτερα αναπτυσσόμενους μεγάλους τομείς απασχόλησης, το μερίδιο των μεγαλύτερων σε ηλικία εργαζομένων έχει αυξηθεί σημαντικά, γεγονός που υποδηλώνει ότι η επιμήκυνση του εργασιακού βίου και η αύξηση της ηλικίας συνταξιοδότησης αποτελούν εξίσου σημαντικές αιτίες της πρόσφατης αύξησης της απασχόλησης όσο και η όποια αναβίωση του δυναμισμού της αγοράς εργασίας.

Αλλαγές στην απασχόληση και μισθολογικές ανισότητες:

- Τα επαγγέλματα διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση των ευρωπαϊκών μισθολογικών ανισοτήτων. Αυτό οφείλεται εν μέρει στο γεγονός ότι τα επαγγέλματα μεταφέρουν τις συνέπειες μισθολογικής ανισότητας την οποία προκαλούν άλλοι παράγοντες, όπως το ανθρωπινό κεφάλαιο, η κοινωνική τάξη και ο διαχωρισμός με βάση το φύλο και την ηλικία. Τα επαγγέλματα έχουν όμως και τις δικές τους συνέπειες όσον αφορά τις μισθολογικές ανισότητες, πιθανότατα ως αποτέλεσμα ειδικών μηχανισμών, όπως η επαγγελματική αδειοδότηση, οι διαδικασίες διαπίστωσης των προσόντων ή τα συστήματα μαθητείας.
- Παρότι υπάρχουν μεγάλες διαφορές ανά την Ευρώπη όσον αφορά τα επίπεδα μισθολογικής ανισότητας, τα επαγγέλματα αντικατοπτρίζουν με εξαιρετικά παρόμοιο τρόπο την κατανομή των μισθών σε όλες τις χώρες. Η κατανομή των διαφορών των μισθών μεταξύ και εντός επαγγελμάτων και η ιεραρχία των μισθών ανά επάγγελμα (ποια επαγγέλματα πληρώνουν περισσότερο και ποια λιγότερο) είναι ουσιαστικά η ίδια σε όλες τις χώρες. Οι πραγματικές διαφορές μεταξύ των μισθών που καταβάλλονται ανά επάγγελμα και ο βαθμός στον οποίο αυτές κατατάσσονται σε ευρείες κατηγορίες ή συνδέονται με διαφορές στο ανθρωπινό κεφάλαιο είναι πτυχές που ποικίλουν από χώρα σε χώρα.
- Παρά την εκβάθυνση και τη γενίκευση της πόλωσης της απασχόλησης στην Ευρώπη αμέσως μετά την πρόσφατη παγκόσμια οικονομική ύφεση, η δυναμική της απασχόλησης δεν ήταν αυτή που καθόρισε τις εξελίξεις των μισθολογικών ανισοτήτων κατά την τελευταία δεκαετία. Οι αλλαγές στην κατανομή των μισθών εντός των επαγγελμάτων είχαν πολύ περισσότερες συνέπειες στις συνολικές τάσεις των μισθολογικών ανισοτήτων απ' ό,τι οι αλλαγές στις μισθούς που καταβάλλονται ανά επάγγελμα ή οι αλλαγές στη δομή της απασχόλησης.

Περισσότερες πληροφορίες

Η έκθεση *Occupational change and wage inequality: European Jobs Monitor 2017* (Αλλαγές στα επαγγέλματα και μισθολογικές ανισότητες: Ευρωπαϊκό Παρατηρητήριο Απασχόλησης 2017) διατίθεται στην ηλεκτρονική διεύθυνση <http://eurofound.europa.eu/publications>.

Για περισσότερες πληροφορίες, επικοινωνήστε με τον Enríque Fernández-Macías, Υπεύθυνο Έρευνας, στην ηλεκτρονική διεύθυνση efe@eurofound.europa.eu